

УДК 355.40

Р. О. Гончар

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ МЕТОДИКИ ФОРМУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ РОЗВІДКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ГВАРДІЇ УКРАЇНИ

Обґрунтовано концептуальні підходи до розроблення методики формування перспективної системи розвідки Національної гвардії України з урахуванням основних функцій НГУ, досвіду участі підрозділів та частин Національної гвардії України в антитерористичній операції та операції Об'єднаних сил.

Ключові слова: концепція, службово-бойові завдання, система розвідки, розвідувальна інформація.

Постановка проблеми. Згідно із схваленою Концепцією розвитку Національної гвардії на період до 2020 року [1] є актуальною потреба у продовженні нарощування здатності Національної гвардії виконувати покладені на неї завдання, що відповідає пріоритетам державної політики, визначеним абзацом шістнадцятим частини другої ст. 8 закону України «Про основи національної безпеки України», абзацом четвертим частини першої ст. 6 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики», а також указами Президента України від 14 березня 2016 р. № 92 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України»» та від 6 червня 2016 р. № 240 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 травня 2016 року «Про Стратегічний оборонний бюлетень України»».

Досвід участі підрозділів та частин Національної гвардії України в антитерористичній операції (АТО) та операції Об'єднаних сил (ООС) доводить, що одним із важливих етапів реформування і розвитку НГУ є вдосконалення існуючої системи розвідки. Формування необхідної для Національної гвардії України системи розвідки має спиратися на законодавче обґрунтування, оптимізацію структури системи, її технічне переоснащення, аргументовані погляди командування гвардії стосовно необхідного розвідувального забезпечення [2]. Створення відповідної

системи розвідки не є можливим без визначення концептуальних поглядів щодо ролі і місця розвідки НГУ в системі розвідувальних органів держави, без обґрунтованої методики її формування.

Підрозділи розвідки та спеціального призначення НГУ самостійно, разом з підрозділами інших розвідувальних органів держави успішно виконували завдання в умовах збройного конфлікту на Донбасі. Необхідність їх застосування і прогнозоване збільшення обсягу завдань в умовах гібридної війни є очевидним. Водночас службово-бойова діяльність розвідувальних органів Національної гвардії України законодавчо не визначена. Вважається, що необхідна НГУ розвідувальна інформація (РІ) буде надходити шляхом посилення взаємодії розвідувальних органів України та координації їх діяльності шляхом комплексного використання можливостей розвідувальних органів держави для виконання пріоритетних завдань [3]. Однак відсутність міжвідомчих керівних документів, регламентуючих обсяг і час надходження необхідної РІ, розширення спектру службово-бойових завдань (СБЗ), покладених на Національну гвардію України, підвищення вимог до якості їх виконання – усе це потребує по-новому розглянути роль і місце розвідки НГУ в системі бойового забезпечення гвардії [2].

На функціонування і розвиток системи розвідки (СР) Національної гвардії України негативно впливають такі чинники:

© Р. О. Гончар, 2019

1) недостатнє законодавче обґрунтування діяльності розвідки НГУ; 2) неузгодженість і відсутність взаємодії щодо обміну розвідувальною інформацією; 3) обмеженість (згідно з чинним законодавством) способів здобуття розвідувальної інформації розвідувальними органами Національної гвардії України; 4) відсутність методик моніторингу, аналізу і прогнозування дій об'єктів розвідки НГУ; 5) невивченість та відсутність узагальнення досвіду розвідувального забезпечення спеціальних операцій в умовах збройного конфлікту на Донбасі.

Наведені чинники знижують ефективність функціонування системи розвідки НГУ, уповільнюють її розвиток. Отже, в умовах сучасної гібридної війни є потреба у визначенні концептуальних підходів до розроблення методики формування необхідної для Національної гвардії України системи розвідки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Наразі ґрунтовно розроблені теоретичні, практичні положення та методики стосовно функціонування системи військової розвідки України. Зокрема, значну роботу провела кафедра розвідки Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського у тісній взаємодії з Головним управлінням розвідки Міністерства оборони України, розробивши достатню кількість керівних документів, наукових праць, посібників, підручників, положень та настанов з військової розвідки. Досвід ведення розвідки в ООС (АТО) кожного навчального року аналізується у наукових працях кафедри та на семінарах зі слухачами – учасниками ООС (АТО). Подібним чином обґрунтовано функціонування систем розвідки Державної прикордонної служби України (ДПСУ), Служби безпеки України (СБУ), Департаменту розвідки Міністерства внутрішніх справ (МВС).

Стосовно системи розвідки Національної гвардії України як військового формування з правоохоронними функціями слід зауважити, що власні розвідувальні органи в структурі на той час ще внутрішніх військ (ВВ) МВС України з'явилися з 1999 р. Спираючись на їх досвід, з утворенням Національної гвардії України 13 березня 2014 р. [4] підрозділи спеціального призначення та розвідки виконували завдання з розвідки в зоні проведення операції Об'єднаних сил (антитерористичної операції). Провідну роль у

плануванні та проведенні заходів розвідувального забезпечення спеціальних операцій (СО) НГУ виконує Служба розвідки та протидії тероризму Головного управління Національної гвардії України. Окремі питання проблематики функціонування тоді ще системи розвідки ВВ МВС України у своїх наукових працях розглядали: О. В. Лавніченко, Т. А. Сутюшев, М. М. Орлов, О. С. Надточій та інші вчені [5, 6]. Поряд із цим бракує ґрунтовних наукових праць та досліджень стосовно розвідки саме Національної гвардії України. Аналіз основних функцій НГУ [4] визначає високі вимоги до якості розвідувального забезпечення їх виконання. Досвід сучасних збройних конфліктів підтверджує необхідність подальшого наукового дослідження і визначення концептуальних підходів до розроблення методики формування системи розвідки НГУ. Є потреба у створенні ефективної системи розвідки, необхідної для забезпечення службово-бойової діяльності Національної гвардії України.

Мета статті – узагальнити й обґрунтувати концептуальні підходи до розроблення методики формування перспективної системи розвідки Національної гвардії України, а також розкрити зміст підходів до формування перспективної системи розвідки.

Виклад основного матеріалу. Збройний конфлікт на Донбасі, складна геополітична обстановка, в якій опинилась Україна, наслідки політичної та економічної кризи призводять до зростання суспільної небезпеки. Виникнення низки реальних загроз національній безпеці України зумовлює необхідність пошуку таких нових підходів до організації та виконання службово-бойових завдань НГУ, які б відповідали сучасній обстановці та тенденціям розвитку збройних формувань. Існуюча система розвідки Національної гвардії України не здатна у багатьох випадках виконувати свою основну функцію – передбачати, завчасно аналізувати і надавати органам управління військ достовірні розвідувальні дані стосовно об'єктів протидії виконання СБЗ під час підготовки та в ході їх виконання. Проблемним питанням є і організація взаємодії із розвідувальними органами складових сектору безпеки і оборони. Не деталізовано за часом порядок надходження необхідної органам управління НГУ розвідувальної інформації.

Призначення системи розвідки Національної гвардії України – забезпечити необхідною розвідувальною інформацією штаб Головного управління НГУ, оперативно-територіальних об'єднань (ОТО), штаби з'єднань та частин для якісного виконання службово-бойових завдань. Система розвідки Національної гвардії України є організаційно-інформаційною у складі сил і засобів розвідки та інформаційних зв'язків між ними.

У чинній системі розвідки Національної гвардії України не вирішеними залишаються питання щодо вдосконалення: 1) правової бази, що регламентує діяльність НГУ у сфері розвідки та протидії загрозам військовій безпеці України [7]; 2) штатної структури органів та підрозділів розвідки НГУ; 3) системи і методики підготовки особового складу розвідувальних підрозділів (підрозділів спеціального призначення) в контексті виконання завдань розвідувального забезпечення; 4) оперативної взаємодії з розвідувальними органами держави.

З урахуванням викладеного розвиток системи розвідки Національної гвардії України сьогодні є об'єктивною потребою, яку необхідно реалізувати, спираючись на позитивний світовий досвід побудови та функціонування подібних систем розвідки правоохоронних формувань провідних країн світу (зокрема, країн-учасниць блоку НАТО). Обов'язковим є узагальнення, вивчення й урахування досвіду виконання завдань розвідувального забезпечення підрозділами Національної гвардії України в ООС (АТО).

Слід зауважити, що перспективна система розвідки НГУ повинна ефективно функціонувати за різних умов обстановки, забезпечуючи органи управління розвідувальною інформацією конкретного змісту у визначений термін. Під час формування складників перспективної СР Національної гвардії України та моделювання її функціонування необхідно передбачати нарощування і розгортання сил та засобів розвідки у режимах надзвичайного і воєнного стану.

Для обґрунтування концептуального підходу до розроблення методики формування перспективної системи розвідки НГУ з'ясуємо деякі поняття.

Концепція (лат. *conceptio* – розуміння, єдиний задум, основна думка) – система

поглядів, що виражає певний спосіб бачення (точку зору), розуміння, трактування яких-небудь предметів, явищ, процесів [8].

Концептуальний підхід (до опису та моделювання систем) – у змістовному аспекті такий підхід виходить з уявлення, що концепт – це додосвідне (апріорне) загальне поняття, ідеальна сутність, яка дає можливість використовувати особливі, властиві тільки людині, форми пізнання дійсності.

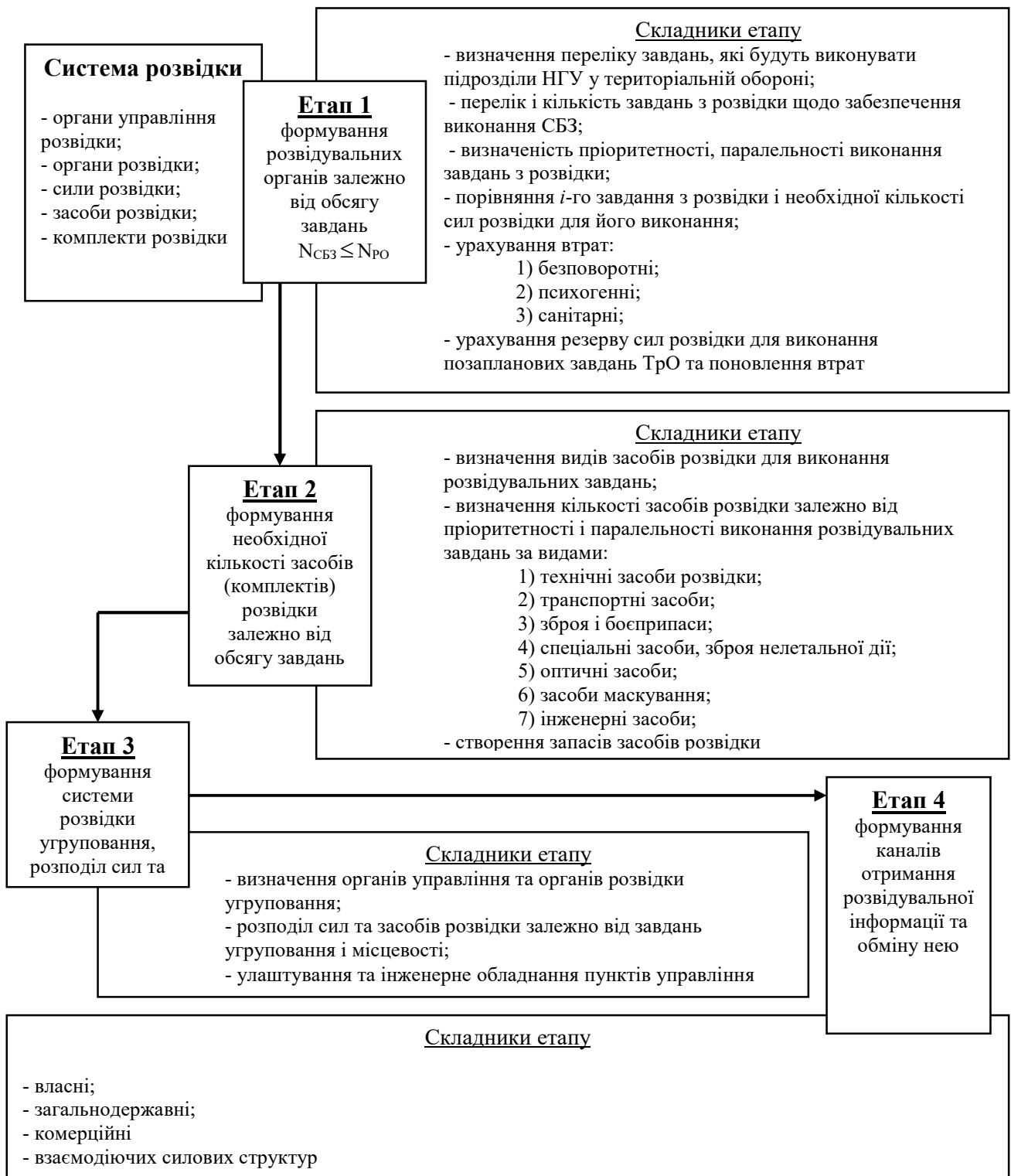
Таким чином, концептуальний підхід припускає створення ідеальних об'єктів і систем у процесі апріорної й дійсної розумової діяльності людини у формі тих або інших концептуальних конструкцій, що відбивають матеріальні й ідеальні сутності реального миру.

Методика наукова – сукупність методів, способів, прийомів для послідовного і найбільш цілеспрямованого виконання операцій щодо визначення однієї або кількох взаємопов'язаних характеристик властивостей об'єкта, методи обґрунтування (вибору) показників, що визначаються (наприклад, якості й ефективності), форми подання вхідних і вихідних даних, розрахункові співвідношення і формули (моделі), за допомогою яких оцінюються показники, а також методи оцінювання точності та достовірності результатів [9].

Обґрунтовуючи концептуальні підходи до розроблення методики формування системи розвідки у разі її функціонування у будь-яких умовах обстановки, необхідно враховувати найбільш складні умови. Такими умовами для функціонування системи розвідки Національної гвардії України будуть умови виконання службово-бойових завдань у територіальній обороні (на всіх її етапах).

Система розвідки НГУ є організаційно-інформаційною у складі сил і засобів розвідки, які розгортаються на місцевості у зоні виконання військами завдань за планом начальників управлінь ОТО НГУ, на воєнний час – за планом старшого начальника угруповання військ.

Концептуальні підходи до розроблення методики формування перспективної системи розвідки можна подати як поетапний процес (див. рисунки).

Концептуальні підходи до розроблення методики формування перспективної системи розвідки Національної гвардії України

Перший етап – формування розвідувальних органів залежно від обсягу завдань. На цьому етапі до службово-бойових завдань, які виконують підрозділи НГУ у звичайному режимі, додається перелік завдань територіальної оборони. Здійснюється розподіл СБЗ між силами створеного угруповання Національної гвардії України та управліннями ОТО НГУ у конкретній операційній зоні. Визначаються порядок, терміни, способи їх виконання, проводиться розрахунок сил та засобів НГУ. Паралельно вирішуються питання розвідувального забезпечення СБЗ, визначаються необхідний склад, (чисельність) і розподіл розвідувальних органів НГУ залежно від кількості і характеру службово-бойових завдань. При цьому кількість розвідувальних органів, які формуватимуться (N_{PO}), має бути не менша або дорівнювати кількості СБЗ НГУ ($N_{СБЗ}$) у визначеній операційній зоні: $N_{СБЗ} \leq N_{PO}$.

Другий етап – формування необхідної кількості засобів (комплектів) розвідки залежно від обсягу завдань. Залежно від визначених завдань, кількості та складу розвідувальних органів НГУ планується і розраховується необхідна кількість засобів розвідки. Під час переліку засобів розвідки, які будуть залучатися, треба врахувати: характер розвідувального завдання (завдань); спосіб виконання; термін виконання; тактичні та технічні характеристики засобу (засобів) розвідки; фізико-кліматичні умови виконання завдання; ступінь автономності використання засобів; взаємозамінність та уніфікованість засобу (засобів) розвідки Національної гвардії України з аналогічними засобами розвідки взаємодіючих розвідувальних органів (наприклад ЗС України, ДПСУ, СБУ).

Третій етап – формування системи розвідки угруповання, розподіл сил та засобів розвідки. На цьому етапі всі сили і засоби розвідки НГУ, які виділені для виконання СБЗ угруповання Національної гвардії України у визначеній операційній зоні, повинні бути структуровані у певну систему розвідки, яка функціонує за єдиним замислом і чітким розподілом функцій, визначеною ієрархією подання та розподілу розвідувальної інформації.

Визначена СР Національної гвардії України буде підсистемою системи вищого порядку – військової розвідки угруповання (оперативного командування) в операційній зоні.

Четвертий етап – формування каналів отримання розвідувальної інформації та обміну нею. На цьому етапі здійснюється формування каналів здобуття, отримання, передачі розвідувальної інформації між елементами системи розвідки НГУ та розвідувальними органами взаємодіючих силових структур. Визначаються способи передавання розвідувальної інформації, канали зв'язку (основні, запасні). Розробляються заходи захисту розвідувальної інформації, яка передається. Планується оперативна гра щодо поширення дезінформації, демонстративних дій та приховування дій НГУ у визначеній операційній зоні [5].

Кожний із зазначених етапів концептуальних підходів до розроблення методики формування перспективної системи розвідки Національної гвардії України може супроводжуватися окремо розробленими моделями, які у сукупності дозволяють об'єктивно обґрунтувати перспективну систему розвідки.

Висновки

Існуюча система розвідки НГУ здатна забезпечити органи управління необхідною розвідувальною інформацією лише в обмеженому обсязі. Тому актуальним є розроблення методики обґрунтування системи розвідки Національної гвардії України у ході виконання завдань у територіальній обороні та під час забезпечення заходів режиму воєнного стану як максимально складного для функціонування цієї системи.

З урахуванням вимог до системи розвідки НГУ і викладених у статті концептуальних підходів до формування такої системи розвідки напрямами подальшого дослідження можуть бути:

- 1) законодавче обґрунтування діяльності системи розвідки НГУ;
- 2) розроблення методики обґрунтування системи розвідки Національної гвардії України;
- 3) поетапна, науково обґрунтована реорганізація системи розвідки Національної гвардії України на рівні оперативно-територіальних об'єднань НГУ.

Перелік джерел посилання

1. Про схвалення Концепції розвитку Національної гвардії на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України;

Концепція від 01.02.2017 № 100-р URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-2017-%D1%80> (дата звернення: 05.06.2019).

2. Орлов М. М., Гончар Р. О. Концептуальні підходи до розроблення методики формування системи розвідки внутрішніх військ. *Честь і закон*. 2012. № 1. С. 32–37.

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 4 березня 2016 року “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України”: Указ Президента України від 14.03.2016 р. № 92/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>. (дата звернення: 05.06.2019).

4. Про Національну гвардію України: Закон України від 13 берез. 2014 р. № 876-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. Ст. 594.

5. Орлов М. М., Гончар Р. О. Порядок формування організаційно-інформаційних систем військового призначення. *Честь і закон*. 2011. № 4. С. 74–83.

6. Орлов М. М., Надточий О. С., Гончар Р. О. Підходи до формування системи розвідки угруповання внутрішніх військ у територіальній обороні. *Честь і закон*. 2013. № 1. С. 40–48.

7. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 2 вересня 2015 року “Про нову редакцію Воєнної доктрини України”: Указ Президента України; Доктрина від 24.09.2015 р. № 555/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555/2015> (дата звернення: 05.06.2019).

8. Социология: Энциклопедия /сост. А. А. Грицанов и др. Минск: Книжный Дом, 2003. 1312 с.

9. Шмаков О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань. 5-те вид., перероб. і допов. Харків: Акад. ВВ МВС України, 2009. 518 с.

Стаття надійшла до редакції 25.08.2019 р.

УДК 355.40

Р. А. Гончар

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПОДХОДЫ К РАЗРАБОТКЕ МЕТОДИКИ ФОРМИРОВАНИЯ ПЕРСПЕКТИВНОЙ СИСТЕМЫ РАЗВЕДКИ НАЦИОНАЛЬНОЙ ГВАРДИИ УКРАИНЫ

Обоснованы концептуальные подходы к разработке методики формирования перспективной системы разведки Национальной гвардии Украины с учетом основных функций НГУ, опыта участия подразделений и частей Национальной гвардии Украины в антитеррористической операции и операции Объединенных сил. Предложена обобщенная схема методики формирования системы разведки.

Ключевые слова: концепция, служебно-боевые задачи, система разведки, разведывательная информация.

UDC 355.40

R. Honchar

CONCEPTUAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF THE METHOD OF FORMATION OF PERSPECTIVE INTELLIGENCE SYSTEM OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

The experience of the participation of subunits and units of the National Guard of Ukraine (NGU) in the anti-terrorist and the Joint Forces operations proves that one of the important stages of the reform and development of NGU is to improve the existing intelligence system. The formation of the intelligence system

that is necessary for the National Guard of Ukraine should be based on legislative substantiation, optimization of the structure of the system, its technical re-equipment, and reasoned views of the Guard Command regarding the necessary intelligence support.

The Intelligence System of the National Guard of Ukraine is intended to provide the necessary intelligence information to the headquarters of the General Directorate of the NGU, the operational-territorial units, the headquarters of the subunits and units - for the qualitative performance of military-combat missions.

The Intelligence System of the National Guard of Ukraine is an organizational and informational component of the intelligence forces and means of communication, and information links between them, which are deployed on the ground in the zone of performance of missions by units and formations of the NGU according to the plan of the heads of the General Directorate, at the time of war according to the plan of the senior commander of the group troops (forces).

Conceptual approaches to the development of a methodology for the formation of a prospective intelligence system of the National Guard of Ukraine are presented in the work as a step-by-step process, which will consist of four stages:

Step 1. Formation of intelligence agencies depending on the scope of tasks.

Stage 2. Formation of the required number of reconnaissance means (sets), depending on the scope of tasks.

Stage 3. Formation of intelligence grouping, distribution of forces and means of intelligence.

Stage 4. Formation of channels for the receipt and exchange of intelligence information.

Each of these stages of conceptual approaches to developing a methodology for the formation of a prospective intelligence system of the National Guard of Ukraine needs further scientific substantiation and research. The results of these studies should be used in the development of the existing system of the National Guard of Ukraine.

Keywords: *military and combat mission, intelligence system, intelligence information, conceptual approach.*

Гончар Роман Олександрович – кандидат військових наук, старший науковий співробітник науково-дослідного центру Національної академії Національної гвардії України
<https://orcid.org/0000-0003-0948-5422>